

Täysistunto

Torstai 24.10.2024 klo 16.00—20.05

9. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi Ilmatieteen laitoksesta annetun lain 1 ja 2 §:n sekä puolustusvoimista annetun lain 11 §:n muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 167/2024 vp

Valiokunnan mietintö LiVM 10/2024 vp

Ensimmäinen käsittely

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 9. asia. Käsittelyn pohjana on liikenne- ja viestintävaliokunnan mietintö LiVM 10/2024 vp. Nyt päätetään lakiehdotusten sisällöstä. — Yleiskeskustelu alkaa. Edustaja Strandman.

Keskustelu

18.33 **Jaana Strandman ps:** Arvoisa rouva puhemies! Kiitän ministeri Rannetta napakasta tarttumisesta tähän erittäin tärkeään asiaan. Tämä esitys näin YK:n päivänä on merkittävä, ja tässä on maassamme ollut selvä puute.

Tällä hetkellä mikään kansallinen viranomainen ei keskitetysti ja kokonaisvaltaisesti vastaa kansallisesta avaruustilannekuvatuotannosta. Avaruuden ja avaruustoiminnan jatkuvasti kasvava yhteiskunnallinen merkitys ja siihen liittyvät uhkakuvat edellyttävät kuitenkin Suomen oman kansallisen avaruustilannekuvatoiminnan suorituskyvyn vahvistamista nykyisestä kattamaan koko avaruustilannetietoisuuden ja siihen liittyvät viranomaispalvelut. Siksi kansallinen avaruustilannekuvan tuotanto ehdotetaan keskitettäväksi perustettavaan kansalliseen avaruustilannekeskukseen.

Tämä toiminta olisi mahdollista käynnistää vuoteen 2028 mennessä. Suomeen perustettavan avaruustilannekeskuksen on tarkoitus täyttää EU:n kansallisilta avaruustilannekeskuksilta edellyttämät kriteerit, eli se olisi EU:n näkökulmasta toiminnallisesti täysin operatiivinen kansallinen avaruustilannekeskus. Tällöin Suomen olisi mahdollista hakea EU:sta myös investointi- tai muuta rahoitustukea.

Arvoisa puhemies! Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi Ilmatieteen laitoksesta annettua lakia sekä Puolustusvoimista annettua lakia siten, että avaruustilannekuvatehtävä säädettäisiin Ilmatieteen laitoksen ja Puolustusvoimien lakisääteiseksi tehtäväksi. Viranomaiset hoitaisivat avaruustilannekuvatehtävänsä avaruustilannekeskuksen toiminnan kautta.

Keskus olisi viranomaisyhteistyöalusta, jossa operatiivinen toiminta tapahtuisi Ilmatieteen laitoksen, Maanmittauslaitoksen ja Puolustusvoimien tiiviissä yhteistyössä sekä jatkuvassa kaksisuuntaisessa vuorovaikutuksessa avaruustilannetiedon, viranomaiskäyttäjien ja muiden yhteistyökumppaneiden, esimerkiksi yliopistojen, kanssa. Avaruustilannekeskus toimisi käytännössä virtuaalisesti eli toiminnallisesti eri toimipisteisiin hajautettuna. Toimijoiden päivittäinen toiminta tapahtuisi näin ollen verkkoyhteyksin.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 108/2024 vp

Perustettava avaruustilannekeskus vastaisi lähiavaruuden, avaruustoiminnan ja avaruussään havainnoista ja seurannasta. Tämän toiminnan seurauksena avaruustilannekeskus muodostaisi koordinoitun ja ajantasaisen kansallisen avaruustilannekuvan. — Kiitos.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Mäenpää.

18.36 **Juha Mäenpää ps:** Arvoisa rouva puhemies! Hyvät naiset ja miehet! Käsittelyssä on hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi Ilmatieteen laitoksesta annetun lain 1 ja 2 §:n sekä Puolustusvoimista annetun lain 11 §:n muuttamisesta, ja vaikka vähän tuntuu kansalaisista kaukaiselta ehkä ajatus, niin avaruustilannekeskuksen perustamisesta on kyse. Haluan tästä kiittää ministeri Rannetta, että hän on tätä asiaa vienyt eteenpäin.

Arvoisa puhemies! Ilmatieteen laitokseen liittyvät asiat eivät ehkä ensimmäisenä tule mieleen poliittisista painotuksista, mutta intouduin näin puolustusvaliokunnan jäsenenä ottamaan puheenvuoron tähän esitykseen, koska se koskee myös Puolustusvoimia. Meillä on siis täällä ensimmäisessä käsittelyssä lainsäädäntömuutokset, joiden myötä voitaisiin aloittaa avaruustilannekeskuksen perustaminen. Teknisesti ottaen muutoksia tulee Ilmatieteen laitoksesta annettuun lakiin sekä Puolustusvoimista annettuun lakiin.

Esityksen taustalla ovat hallitusohjelman kirjaukset, joiden mukaan hallitus huomioi avaruusulottuvuuden ja -teknologian merkityksen niin Naton kuin maanpuolustuksen näkökulmasta ja että Suomi edistää yhteisen tilannekuvan luomista. Avaruustilannekuvatehtävä säädettäisiin Ilmatieteen laitoksen ja Puolustusvoimien lakisääteiseksi tehtäväksi.

Liikenne- ja viestintävaliokunta pitää yksimielisessä mietinnössään avaruustilannekeskuksen perustamista erittäin tärkeänä. Perusteena keskuksen perustamiselle painottuvat erityisesti turvallisuuskäsitteet.

Kansallisen avaruustilannekeskuksen perustamisen tavoitteena on varmistaa, että Suomessa olisi omaa kansallista kyvykkyyttä havaita, tunnistaa sekä tarvittaessa ennakoimalla varautua ja reagoida avaruudesta, avaruustoiminnasta ja avaruussäästä mahdollisesti aiheutuviin uhkakuihin, joiden toteutuminen voisi Suomessa estää tai häiritä yhteiskunnan toiminnan kannalta tärkeiden keskeisten satelliittipalveluiden käyttöä, uhata maanpäällisen kriittisen infrastruktuurin toimintaa, väestön turvallisuutta tai aiheuttaa muita maanpäällisiä häiriö- tai vaaratilanteita.

Käytännön tasolla avaruustilannekeskuksen operatiiviset toiminnot rakennettaisiin liikenne- ja viestintäministeriön alaisen Ilmatieteen laitoksen ja puolustusministeriön alaisen Puolustusvoimien nykyisten toimintojen yhteyteen. Ilmatieteen laitoksen yhteyteen perustettaisiin siviilijohtokeskus ja Puolustusvoimien olemassa olevien organisaatioiden ja johtamispaikkojen yhteyteen taas sotilasjohtokeskus. Avaruustilannekeskus toimisi käytännössä virtuaalisesti eli toiminnallisesti eri toimipisteisiin hajautettuna ja jatkuvassa kaksisuuntaisessa vuorovaikutuksessa avaruustilannetiedon viranomaiskäyttäjien kanssa.

Arvoisa puhemies! Muutama sana lausuntopalautteesta: Lausuntopalautteessa kannatettiin avaruustilannekeskuksen perustamista ja siihen liittyviä lakiehdotuksia. Tärkeänä pidettiin sitä, että avaruustilannekeskuksen toiminnan yhteydessä tehtäisiin viranomaisyhteistyön lisäksi myös laajaa yhteistyötä yritysten ja tutkimusyhteisön kanssa. Puolustus- ja Ilmailuteollisuus PIA ry pitää avaruustilannekeskuksen perustamista esitetyssä muodossa erittäin kannatettavana ottaen huomioon sen myönteiset vaikutukset maallemme, yhteistyökumppaneillemme ja koko globaalille avaruusalan ekosysteemille. Huoltovarmuuskeskus taas näkee hyväksi, että avaruustilannekuvan tuottamisen vastuut ja tehtävät tulevat

Pöytäkirjan asiakohta PTK 108/2024 vp

lainsäädännön avulla selkeästi määriteltä osaksi jo toimivien viranomaisten lakisääteisiä tehtäviä. Keskus huomauttaa, että yhä suurempi osa huoltovarmuuden kannalta merkittävistä palveluista tuotetaan satelliittien kautta tai avulla. Lisäksi avaruuteen ja avaruussäähän liittyvät uhkat ja riskit voivat vaikuttaa huoltovarmuuden kannalta merkittäviin toimintoihin ja infrastruktuureihin.

Arvoisa puhemies! Avaruudesta ja satelliiteista kun nyt kerta keskustellaan, niin tähän loppuun voisin vielä puhua hetkisen aiheesta. Aamulehti kertoi toissa viikon lopulla, kuinka eduskunnan liikenne- ja viestintävaliokunnassa on herännyt huoli GPS-häirintälähettimien eli niin sanottujen jammereiden käytöstä. Uutisen mukaan valiokunta ehdottaa häirintälaitteiden hallussapidon kieltämistä ja sanktioimista. Tein itse jo maaliskuussa toimenpideohjeen satelliittipaikannuksen häirintälaitteiden hallussapidon kieltämisestä luvallista tutkimustoimintaa ja viranomaiskäyttöä lukuun ottamatta. Aihe on siis lähellä sydäntäni. Toivottavasti tämä asia etenee vaivattomasti ja kohtuullisessa ajassa käytännön tasolle. Haluan kiittää täällä nyt edustaja Holopaista, joka oli hyvin samassa asiassa kartalla — siinä tilanteessa olikin vähän niin, että kumpiko sen kerkeää tehdä. Tiedän, että edustaja Holopainen valmisteli samasta asiasta aloitetta, mutta minä olin kerinnyt sen tekemään vähän aikaisemmin. On hyvä asia, että liikenne- ja viestintävaliokunta on ottanut tämän asian tosissaan, ja nyt tuntuu, että se asia etenee.

Tulevalle avaruustilannekeskukselle annan valiokunnan tapaan täyden tukeni, ja onnea ja menestystä sen haasteisiin. — Kiitoksia.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Holopainen.

18.43 Hanna Holopainen vihr: Arvoisa puhemies! Tässä salissa ei varmaan liian usein puhuta avaruudesta, ja nyt tässä kohtaa siihen on mahdollisuus. Ollaan tosiaan käsittelemässä mietintövaiheeseen edennyttä hallituksen esitystä siitä, että Suomeen perustetaan 2024 joulukuussa — eli varsin pian ollaan tässä etenemässä — kansallinen avaruustilannekeskus. Kuten edellä puheenvuoroissa edustajakollegat totesivat, on erittäin merkittävää tämän keskuksen perustaminen ja se lisää vahvasti Suomen omaa kansallista kykyä huolehtia omasta turvallisuudestaan ja myöskin huoltovarmuudesta.

Vaikka ei äkkiseltään ehkä tule ajatelleeksi, avaruustoiminnan ja sen seuraaminen ja havainnointi on erittäin tärkeitä, ja on nyt todella hyvä, että Suomelle tulee tällaisia omaa kyvykkyyttä liittyen tähän, eikä olla pelkästään sitten muitten maiden tietojen varassa. Kysymys on siitä, että jatkossa voidaan mahdollisimman hyvissä ajoin havaita, tunnistaa ja ennakoida lähiavaruuden esineiden ja kappaleiden liikkeitä, avaruussäätä ja satelliittijärjestelmien toimintaa. Todellakin tämä on erittäin merkityksellistä, ja kuten tässä tuli edellä puheenvuoroissa esiin, tällä on myös merkittävä vaikutus siihen, että voidaan mahdollistaa myös tällaisista innovaatioiden ja uusien tuotteiden kehittämiseen kannustavan ekosysteemin syntyminen Suomeen. Tämä on kyllä siis todella ilahduttava asia, ja tälle lämmin kannatus.

Samoin kuin edustaja Mäenpää nosti edellä esiin satelliittipaikannuksen häirintälaitteet ja niihin liittyvät lainsäädäntömuutostarpeet, niin tässä tosiaan olen hänen kanssaan samoilla linjoilla, ja oli ilo kuulla, että valiokunnassa tätä asiaa on käsitelty, ja toivottavasti tämäkin asia etenee liittyen paikantamisen tarpeisiin. Yhteiskuntamme on yhä enemmän riippuvainen tällaisesta paikannuksesta, ja on todella tärkeitä, että pystytään silloin, kun meillä on mahdollisuus vaikuttaa siihen, olemaan suojattuja tällaiselta häirinnältä. Toki

Pöytäkirjan asiakohta PTK 108/2024 vp

tiedämme, että tällä hetkellä meihin kohdistuu myös tämmöistä hybridivaikuttamista siten rajan toiselta puolelta, ja sitä on vaikeampi sinänsä estää, mutta siihenkin ollaan onneksi hyvin varauduttu ja meillä on kyvykkyydet sitten toimia siitä huolimatta.

Nostaisin vielä esiin tässä huolen liittyen tähän Ilmatieteen laitokseen. Tässä esityksessä ollaan perustamassa Ilmatieteen laitokselle uusi tehtävä liittyen avaruustilannekeskuksen hallinnointiin, mutta on tullut iso huoli tämän syksyn aikana näistä määräraharesursseista Ilmatieteen laitoksella. Mikäli tiedot pitävät paikkansa, niin myöskin nämä talouden leikkaukset ulottuvat myös sinne ja ollaan aika isoistakin mittaluokista puhumassa niin, että vuoteen 27 mennessä Ilmatieteen laitoksen pitäisi yli 6 miljoonaa euroa pysyvästi saada leikattua menotaso. Se kyllä on aika huolestuttavaa, ja toivon, että hallituspuolueet vielä tätä miettivät nyt, kun tässäkin on hyvin tullut esiin Ilmatieteen laitoksen merkittävä rooli esimerkiksi turvallisuudessa. — Kiitos.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Peltonen.

18.46 Eemeli Peltonen sd: Arvoisa puhemies! Tämähän on historiallinen lakiesitys, ja siksi tahdon siitä itsekkin puheenvuoron käyttää. Käytännössä tässä hallituksen esityksessä kyse on siitä, että Suomeen perustetaan kansallinen avaruustilannekeskus. Jo pidemmän aikaa on ollut selvää se, että muilta saadun tilannekuvan lisäksi meillä Suomessa tarvitaan omaa kansallista kyvykkyyttä havaita, tunnistaa sekä tarvittaessa myöskin ennakoiden varautua ja reagoida avaruustoimintaan liittyviin riskeihin ja uhkakuihin. Nyt tähän tarpeeseen on tehty ajantasaisista lainsäädäntöä — kiitos hallitukselle siitä.

On hyvä muistaa, että yhteiskunnan toiminta ja hyvinvointi ovat enenevässä määrin riippuvaisia myöskin avaruustoiminnan tuottamasta tiedosta ja palvelusta, eli asia ei ole kovinkaan kaukainen, vaan hyvin lähellä sitä arkea ja todellisuutta, jossa täällä maan päälläkin elämme.

Myös avaruustoiminnan turvallisuus- ja puolustuspoliittinen merkitys on jatkuvassa kasvussa, ja kyky muodostaa ajantasainen avaruustilannekuva on tärkeä osa nykyaikaista sodankäyntiä ja myös aivan sitä normaaliajankin valmiutta ja varautumista. Kansallisella avaruustilannekuvatoiminnalla valtiot pyrkivät varautumaan avaruustoimintaan, avaruuteen ja avaruussäähän liittyviin riskeihin ja myös niihin uhkakuihin, joita avaruuteen voi liittyä. Tässä kokonaisuudessa erityisesti avaruussään ilmiöt voivat toteutuessaan vaarantaa satelliittijärjestelmien toiminnan lisäksi myös yhteiskunnan toiminnan kannalta kriittisten maanpäällisten järjestelmien toiminnan, kuten tele- ja tietoliikenne sekä energiajärjestelmien luotettavuutta ja varmaa toimintaa. Eli kyse on todella tärkeistä toiminnoista kansallisen turvallisuuden, yleensäkin yhteiskunnan toimivuuden ja huoltovarmuuden, kannalta.

Olen erittäin iloinen siitä, kun tätä mietintöä luin, että sain sieltä lukea, että liikenne- ja viestintävaliokunta on tässä yksimielisen mietinnön saanut aikaiseksi. On hyvä, että meillä on vielä politiikan osa-alueita kuten avaruus, joka yhdistää eikä aiheuta kiistaa.

Yleiskeskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi hallituksen esitykseen HE 167/2024 vp sisältyvien 1. ja 2. lakiehdotuksen sisällön mietinnön mukaisena. Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely päättyi.